

Dr hab. Józef Pfaff, prof. UE
Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Wydział Finansów
Katedra Rachunkowości

R E C E N Z J A

rozprawy doktorskiej mgr Iwony Mazur-Maślanki pt.: „Weryfikacja zagrożenia kontynuacji działalności spółek publicznych według standardów międzynarodowych”, napisanej pod kierunkiem naukowym dr. hab. Mariusza Andrzejewskiego prof. UEK, w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie

1. Ocena problemu badawczego i wyboru tematu rozprawy

Sprawozdanie finansowe jako końcowy produkt procesu przetwarzania danych w systemie rachunkowości stanowi główne źródło informacji o sytuacji finansowej, majątkowej i wyniku finansowym jednostki, jest formą komunikowania informacji ekonomicznych przez jednostkę odbiorcom zewnętrznym zainteresowanym sytuacją i rezultatami jej działalności. Dlatego też informacje finansowe prezentowane w sprawozdaniu finansowym powinny uwzględniać potrzeby informacyjne różnych interesariuszy. Warunkiem koniecznym przydatności tych informacji jest wysoka jakość sprawozdań finansowych. W zapewnieniu odpowiedniego poziomu jakościowego sprawozdania finansowego znaczącą rolę odgrywa biegły rewident wydający sprawozdanie z badania, w którym wskazuje, czy sprawozdanie finansowe jest zgodne z zastosowanymi zasadami rachunkowości oraz czy rzetelnie i jasno przedstawia, we wszystkich istotnych aspektach, sytuację majątkową, finansową oraz wynik finansowy. Użytkownicy sprawozdań finansowych powinni mieć również pełną i jasną informację co do kondycji przedsiębiorstwa oraz możliwości kontynuacji działalności. Odpowiedzialność za ocenę zdolności do kontynuacji działalności jednostki jest obowiązkiem kierownictwa jednostki, a standardy badania nakładają na biegłego rewidenta obowiązek weryfikacji prawidłowości przyjęcia tego założenia. Weryfikacja zagrożenia kontynuacji działalności jest kluczowa w

kontekście celu badania sprawozdań finansowych jakim jest zwiększenie zaufania uczestników obrotu gospodarczego do informacji zawartych w tych sprawozdaniach.

Potwierdzenie bądź zakwestionowanie przez biegłego rewidenta prawidłowości przyjętej przez kierownictwo badanej jednostki zasady kontynuacji działalności stanowi istotną informację dla otoczenia (interesariuszy) jednostki.

Na tle tych rozważań należy uznać za istotny problem badawczy sformułowany w tytule rozprawy, jakim jest weryfikacja zagrożenia kontynuacji działalności, przeprowadzana przez biegłego rewidenta w procesie badania sprawozdania finansowego według międzynarodowych standardów.

Celem głównym pracy była weryfikacja czy badanie sprawozdania finansowego przeprowadzone przez biegłego rewidenta w prawidłowy sposób identyfikuje ryzyko zagrożenia kontynuacji działalności oraz czy znajduje ono odzwierciedlenie w sprawozdawczości niezależnego biegłego rewidenta.

Do realizacji celu głównego rozprawy wyznaczono pięć celów cząstkowych:

- dokonanie pogłębionego przeglądu krajowej i międzynarodowej literatury przedmiotu oraz regulacji prawnych dotyczących rewizji finansowej,
- uporządkowanie i usystematyzowanie wiedzy na temat zasady kontynuacji działalności we współczesnym systemie rachunkowości i rewizji finansowej, a także problemu upadłości przedsiębiorstw,
- włączenie się do dyskusji na temat roli biegłego rewidenta i rewizji finansowej w zapewnianiu bezpieczeństwa obrotu gospodarczego,
- szczegółowe zbadanie zawartości informacyjnej sprawozdań niezależnego biegłego rewidenta z badania jednostkowych sprawozdań finansowych spółek notowanych na GPW w Warszawie za lata 2010-2020,
- identyfikacja procesów upadłościowych i restrukturyzacyjnych, które miały miejsce wśród badanych jednostek, pozwalających na weryfikację prawidłowości ujęcia kwestii zagrożenia kontynuacji działalności w sprawozdaniu biegłego rewidenta.

Główna hipoteza pracy zakłada, że badania sprawozdań finansowych w spółkach publicznych, przeprowadzone przez biegłych rewidentów w prawidłowy sposób identyfikują ryzyko zagrożenia kontynuacji działalności.

W celu udowodnienia hipotezy głównej sformułowano trzy hipotezy szczegółowe:

- H 1: W przypadku spółek upadłych sprawozdania z badania w okresie do trzech lat przed upadłością prawidłowo wskazują na ryzyko zagrożenia kontynuacji działalności;
- H 2: W przypadku podmiotów upadłych w latach 2011-2021, w sytuacji gdy sygnały finansowe w okresie przed upadłością nie wskazywały na zagrożenie kontynuacji działalności, wówczas audytor wyraził niezmodyfikowaną opinię bez zwrócenia uwagi na zagrożenie kontynuacji działalności;
- H 3: Istnieje statystycznie istotna zależność pomiędzy wybranymi miernikami kondycji finansowej a ujęciem przez biegłego rewidenta w sprawozdaniu z badania, zawierającego opinię niezmodyfikowaną, kluczowej sprawy badania dotyczącej kwestii kontynuacji działalności lub zawarcia w sprawozdaniu z badania sekcji „Istotna niepewność dotycząca kontynuacji działalności”, zawierającej zwrócenie uwagi na tę kwestię.

Do realizacji postawionych celów badania oraz weryfikacji sformułowanych hipotez badawczych zastosowano następujące metody badawcze: krytyczną analizę literatury krajowej i zagranicznej oraz aktów prawnych i standardów badania, analizę sprawozdań finansowych oraz treści sprawozdań niezależnego biegłego rewidenta z badania spółek notowanych na GPW w Warszawie, metody statystyczne.

Biorąc pod uwagę przywołane wcześniej zagadnienia i oceny, należy wskazać na interesujący obszar dociekań naukowych odnoszący się do weryfikacji zagrożenia kontynuacji działalności przeprowadzanej przez biegłego rewidenta w procesie badania sprawozdań finansowych. Tym samym oceniam pozytywnie wybór problemu badawczego, poprawnie sformułowanego w tytule rozprawy. W kontekście problemu badawczego pozytywnie oceniam również przyjęte cele pracy, założone hipotezy oraz zastosowane metody badawcze.

2. Ocena treści rozprawy, realizacji celu pracy i hipotez badawczych

Konstrukcja pracy została dobrze podporządkowana realizacji celów badawczych oraz weryfikacji postawionych hipotez, wyraźnie akcentuje dwa spójne wątki badawcze – teoretyczny i praktyczny. Praca składa się z pięciu rozdziałów, w tym trzech teoretycznych i dwóch empirycznych.

W rozdziale pierwszym „**Rewizja sprawozdań finansowych w teorii rachunkowości i finansów**” dokonano pogłębionego przeglądu krajowej i międzynarodowej literatury w zakresie finansów, rachunkowości i rewizji finansowej oraz regulacji prawnych dotyczących rewizji finansowej. Zaprezentowano pozytywne i normatywne teorie rachunkowości, podkreślając

istotną rolę rachunkowości w kształtowaniu informacji na temat sytuacji finansowej jednostki gospodarczej, scharakteryzowane zostały ponadto istota, funkcje oraz etapy ewolucji celów rewizji finansowej i krótki rys historyczny rewizji sprawozdań finansowych w Polsce i na świecie. W ostatnim podrozdziale przeanalizowano podstawy prawne rewizji sprawozdań finansowych w Polsce, w tym obowiązujące standardy wykonywania zawodu biegłego rewidenta i ich wpływ na funkcjonowanie rynku audytorskiego w Polsce. Bardzo wysoko oceniam szczegółowe rozważania teoretyczne w zakresie rewizji sprawozdań finansowych przeprowadzone przez Autorkę w tym rozdziale, a jeśli chodzi o funkcje rewizji finansowej to mam pytanie dotyczące funkcji analitycznej (mocno eksponowanej w publikacjach prof. B. Micherdy), czy dostrzega Pani powiązanie tej funkcji z ostatnimi zmianami w Kodeksie spółek handlowych dotyczących współpracy biegłego rewidenta z radą nadzorczą?

W rozdziale drugim **„Ryzyko i jego znaczenie w badaniu sprawozdań finansowych”** zaprezentowano wyniki analizy literatury dotyczącej ryzyka gospodarczego immanentnie związanego z prowadzeniem działalności gospodarczej, jak i ryzyka badania, które nieodłącznie towarzyszy biegłemu rewidentowi w procesie badania sprawozdania finansowego. Kwestia ryzyka została zaprezentowana z różnych punktów widzenia; omówiono między innymi postrzeganie i identyfikowanie ryzyka w ramach systemu rachunkowości jednostki, wskazując równocześnie na istotę i wagę przyjętych w polityce rachunkowości rozwiązań, które mają zasadnicze znaczenie w kształtowaniu wiarygodności sprawozdania finansowego, a także związane z tym zagadnienia kreatywnej i agresywnej rachunkowości oraz fałszowanie sprawozdań finansowych. Umiejtnie powiązano temat ryzyka z procesem badania sprawozdania finansowego zgodnie z Krajowymi Standardami Badania, które wprowadziły nową metodologię badania opartą na identyfikacji i ocenie ryzyka istotnego zniekształcenia badanego sprawozdania finansowego. Treść tego rozdziału odbieram bardzo pozytywnie jako włączenie się Autorki do dyskusji na temat roli biegłego rewidenta i rewizji finansowej w zapewnianiu bezpieczeństwa obrotu gospodarczego.

Rozdział trzeci **„Założenie kontynuacji działalności i jego weryfikacja”** zawiera kompleksową i wielopłaszczyznową analizę zagadnień związanych z założeniem kontynuacji działalności, które powoduje istotne implikacje zarówno w zakresie sprawozdawczości finansowej jak i rewizji sprawozdań finansowych.

Rozważania w tym obszarze rozpoczęto od analizy istoty i znaczenia zasady kontynuacji działalności jako jednej z fundamentalnych zasad rachunkowości. Poruszono w tej części ponadto podstawowe zasady sporządzenia sprawozdania finansowego przedsiębiorstwa przy założeniu kontynuacji działalności, jak i przy braku takiego założenia. W rozdziale tym zaprezentowano również kwestię upadłości jednostki z prawnego jak i ekonomicznego punktu widzenia. W dalszej części rozdziału wskazane zostały przyczyny upadłości przedsiębiorstw, jak i sygnały świadczące o możliwym zagrożeniu dla kontynuacji działalności jednostki, a także zaprezentowano wybrane narzędzia analityczne mogące pomóc w identyfikacji zagrożenia kontynuacji działalności podmiotu (wskaźniki analityczne oraz modele wielowymiarowej analizy dyskryminacyjnej). Ważnym zagadnieniem poruszonym w tym rozdziale jest problem identyfikacji zagrożenia kontynuacji działalności w procesie badania sprawozdania finansowego przez biegłego rewidenta oraz jego uwzględnienie w sprawozdaniu z badania. W tym kontekście rodzi się pytanie, które kieruję do Autorki: czy biegły rewident (lub firma audytorska) ponosi odpowiedzialność za niezidentyfikowanie (lub błędne zidentyfikowanie) zagrożenia kontynuacji działalności badanej jednostki?

Rozdział czwarty „**Rewizja finansowa w Polsce w latach 2010 – 2020 – analiza empiryczna zawartości informacyjnej opinii biegłego rewidenta oraz zmian na rynku audytorskim**” mający charakter empiryczny, zawiera ciekawe wyniki analizy struktury opinii (niezmodyfikowanych oraz zmodyfikowanych) dotyczących jednostkowych sprawozdań finansowych spółek notowanych na GPW w Warszawie w okresie 2010-2020, ze szczególnym uwzględnieniem kwestii istotnej niepewności co do zdolności jednostki do kontynuacji działalności, z wykorzystaniem dobrze dobranych narzędzi statystycznych. W rozdziale tym dokonano również analizy rynku audytorskiego w Polsce w zakresie badań jednostkowych sprawozdań finansowych spółek notowanych na GPW w Warszawie, w przekroju wyróżnionych grup firm audytorskich oraz rodzaju wyrażonych opinii z badania.

W rozdziale piątym „**Zagrożenie kontynuacji działalności i jego weryfikacja w sprawozdawczości biegłych rewidentów**” przeprowadzone badania empiryczne pozwoliły na ocenę trafności komunikacji biegłego rewidenta, dotyczącej zagrożenia kontynuacji działalności, zawartej w jego sprawozdaniu z badania (opinii). W przeprowadzonej analizie ex post sprawozdań finansowych oraz sprawozdań biegłego rewidenta dotyczących jednostek gospodarczych notowanych na GPW w Warszawie, które w badanym okresie zbankrutowały (w

sensie prawnym bądź w sensie ekonomicznym) zweryfikowano sygnały finansowe, które informowały o zbliżających się problemach ze zdolnością do terminowego regulowania zobowiązań lub niewypłacalnością, oceniając w ten sposób „trafność” oceny zagrożenia kontynuacji działalności dokonanej przez biegłego rewidenta w jego opinii z badania. Uważam, że trafnie dobrano metodologię badania w celu weryfikacji hipotezy H1, że w przypadku spółek upadłych sprawozdania z badania w okresie do trzech lat przed upadłością prawidłowo wskazują na ryzyko zagrożenia kontynuacji działalności.

Analiza treści rozprawy pozwala na jednoznaczną ocenę, że założone cele pracy zostały osiągnięte, a przyjęte hipotezy poprawnie zweryfikowane, z zastosowaniem dobrze dobranych metod badawczych.

3. Ocena formalnej strony rozprawy

Recenzowana rozprawa doktorska składa się z pięciu rozdziałów, wstępu, zakończenia oraz spisów: bibliografii, tablic, rysunków i załączników. W sumie praca obejmuje 308 stron. Treść pracy wzbogacają: 89 tabel oraz 43 rysunki. W zestawieniu bibliografii wykazano 307 pozycji zwartych i ciągłych (polsko i obcojęzycznych) oraz 63 regulacje prawne.

Praca napisana jest poprawnym językiem, jasnym i zrozumiałym. W trakcie czytania pracy zauważono drobne usterki językowe i pisarskie, np.:

- w tytule rozdziału 4 (spis treści i str. 171) zabrakło literki „m”;
- s. 14 odnośnik 17 błąd w nazwisku współautora;
- s. 15 trzeci akapit, odnośnik 23 oraz poz. 171 bibliografii zawierają błędne nazwisko współautora jest „Bieńkowski” powinno być „Binkowski”;
- s. 176 literówka: jest „tupu” powinno być „typu”;
- s. 186 i 187 skala kolorów na rys. 32 i 33 daje błędny obraz proporcji opinii niezmodyfikowanych i zmodyfikowanych;
- s. 195 i 197 na rys. 36 i 38 wkradł się błąd, jeśli chodzi o legendę kolorów;
- s. 204 w pierwszym zdaniu jest odesłanie do „tablicy poniżej”, ale sama tablica (nr 22) znajduje się dopiero na s. 206;
- s. 205 Autorka wprowadza pojęcie „badania statutowe” jednostkowych sprawozdań finansowych?

- w całej pracy dość często Autorka nie powołuje się na wstawiany w tekście rysunek lub tabelę (np. s. 135, 149, 163, 177 – 182).

Konstrukcja pracy jest przemyślana, zgodna z przyjętą koncepcją i założeniami metodycznymi, zastosowano logiczną prezentację poszczególnych zagadnień, konsekwentnie dążąc do realizacji założonych celów i weryfikacji przyjętych hipotez.

4. Konkluzja

Oceniając syntetycznie całość rozprawy, stwierdzam, że temat pracy został poprawnie zlokalizowany we współczesnej tematyce badawczej finansów, cel pracy został osiągnięty oraz udowodniono przyjęte hipotezy badawcze. Ocena treści rozprawy wskazuje na oryginalność rozwiązania problemu badawczego.

W pracy widać wielopłaszczyznowe studia literaturowe, świadczące o opanowaniu przez Autorkę wiedzy teoretycznej z zakresu finansów, a przeprowadzone badania empiryczne, uzyskane wyniki i ich interpretacja świadczą o umiejętności samodzielnego powadzenia pracy naukowej za pomocą odpowiednio dobranych metod.

Wobec powyższego stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Iwony Mazur – Maślanki spełnia wymogi określone w art.13 ust.1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2017 r., poz. 1789, z późn. zm), a w szczególności stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego i wskazuje na posiadanie przez Autorkę ogólnej wiedzy teoretycznej w dziedzinie nauk ekonomicznych, w dyscyplinie finanse, a tym samym rekomenduję Radzie Dyscypliny Ekonomia i Finanse Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie o przyjęcie rozprawy i dopuszczenie jej do publicznej obrony.

Biorąc pod uwagę bardzo szeroki zakres badań empirycznych przeprowadzonych przez Autorkę – zarówno czasowy (lata 2010-2020), jak i przedmiotowy 4 281 sprawozdań z badania 506 spółek notowanych na GPW w Warszawie oraz wyniki tych badań, potwierdzające trafność oceny zagrożenia kontynuacji działalności dokonanej przez biegłych rewidentów w opiniach z badania, co przekłada się na zwiększenie bezpieczeństwa obrotu gospodarczego, stawiam wnioski o wyróżnienie recenzowanej rozprawy doktorskiej zgodnie z regulacjami wewnętrznymi obowiązującymi w tym zakresie w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie.

Katowice, 16.08. 2023 r.

